

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

סרן ליאוניד דולז'נסקי ז"ל

בן יעקב ומרים

נולד ברוסיה

בתאריך 2/9/1898, חודש תשרי תרנ"ט

התגורר בירושלים

שרת בחיל הרפואה

נפל בעת מילוי תפקידו בשרותו

ד' בניסן תש"ח, 13/4/1948

נקבר בבית העלמין סנהדריה

חלקה: א שורה: ב קבר: 02

הותיר אחריו אישה ובת

בן 50 בנופלו

קורות חיים

בן מרים והפרופ' יעקב דולז'נסקי (ציוני נלהב ברוסיה ומנתח נודע לשעבר בבתי-החולים בירושלים), נולד בחודש תשרי תרנ"ט (2.9.1898) בעיר ייקטרינוסלב, רוסיה ועלה לארץ עם הוריו בשנת 1920. הוא סיים בית-ספר תיכון ואחר-כך למד רפואה באוניברסיטת ברלין. עוד לפני שסיים את חוק לימודיו בשנת 1926 התחיל לעבוד במכון הידוע על שם הקיסר וילהלם ועד מהרה התבלט כאיש-מדע וחוקר מחונן. בשנת 1928 הוזמן להקים מחלקה לחקר הפיסיולוגיה של התא במכון פסטר בפריז, ושם ביצע שורה של מחקרים במדע הרפואה. בשנת 1931 הוזמן על-ידי פרופ' רסלה, מאוניברסיטת ברלין, לארגן מעבדה לחקר תאים במכון הפתולוגי. במשך שנת 1934 עשה עבודת-מחקר במכון הביולוגי שבקופנהגן ובשנת 1935 חזר לארץ, השתקע בירושלים והתחיל את פרשת-חיייו החשובה

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

ביותר, כמנהל המחלקה לפתולוגיה במסגרת המעבדות לחקר הסרטן באוניברסיטה העברית, בהתחלה בבית נתן שטראוס והחל בשנת 1939 - בבית רנטוף בהר-הצופים. כשרונו הארגוני עמד לו בהקמת המחלקה וכל מי שביקר במעבדה ראה כי יד חרוצה דואגת לכל פרט מתוך דייקנות בלתי רגילה. בביצוע עבודתו המדעית הצטיין בתכונות של חוקר דייקן. מתוך מחשבה צלולה ובכשרון-ביקורת רב היה מתכנן את תוכנית המחקר שהעסיקה אותו. בהכנת תצלומים מדעיים גילה כישרון אמנותי רב ומלאכת הצילום שימשה לו גם עיסוק חביב בשעות הפנאי. אוסף צילומיו מעיד על יכולתו הרבה בשטח זה. כשהחלו ההכנות לקראת פתיחת הפקולטה לרפואה באוניברסיטה היה בין אלה שנרתמו למשימה בכל מאודם. בחזונו ראה בית-ספר לרפואה משוכלל ומודרני על הר-הצופים וגילה עניין רב בהכשרת הסטודנטים הצעירים החוקרים, שפנו אליו ומצאו אצלו אוזן קשבת והבנה גדולה. היה אדיב וטוב-לב ותמיד מוכן לעזרת הזולת. עם זאת, היה מבקר חריף, קפדן ולוחם בכל מה שפגע במצפונו הישר ובהשקפותיו היסודיות. מבוקר עד שעה מאוחרת בלילה בילה במעבדה ולא ידע חיים פרטיים. רק בשעה מאוחרת בלילה היה מתעמק בקריאת יצירה ספרותית יפה או בנגינה על פסנתר.

ד"ר ליאוניד היה חבר ה"הגנה" משנת 1936. השתתף בשמירה במאורעות 1936-1939. בפרוץ מלחמת-העצמאות מילא תפקידי שמירה הגנתיים. ההפסקה בעבודות המעבדה בגלל המלחמה דיכאה את רוחו ובהיותו מנותק מבית-היצירה שלו - בית רנטוף בהר- הצופים - ניסה להתרכז בעבודה ספרותית. ביום ד' בניסן תש"ח (13.4.1948) עלה בשיירת הרופאים להר-הצופים. הדרך להר הצופים עברה בשכונת שיחי-ג'ראח הערבית ועם פרוץ המלחמה התאפשרה התנועה להר בשיירות שאובטחו על-ידי הצבא הבריטי. בשעות הבוקר של יום 13.4.1948 יצאה שיירה להר הצופים, לאחר שהבריטים הבטיחו כי הדרך פתוחה ובטוחה. השיירה נתקלה במארב ערבי בשכונת שיחי-ג'ראח ומאות ערבים המטירו עליה אש עזה. חלק מכלי הרכב הצליחו להיחלץ ולחזור, אך שני אוטובוסים, אמבולנס ומשוריין ליווי נלכדו במארב. במשך שעות רבות לחמו אנשי השיירה וניסו למנוע התקרבות הערבים לכלי הרכב. אש שנורתה מעמדותינו בעיר ובהר הצופים וכן משורינים שנשלחו למקום לא הצליחו לסייע לשיירה. כוחות צבא בריטיים שהיו במקום לא התערבו ולא עשו דבר כדי לסייע, למרות הפניות אליהם. בשעות אחה"צ הצליחו הערבים להעלות באש שני אוטובוסים על נוסעיהם. רק לפנות ערב

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

התערבו הבריטים וחילצו את הניצולים מכלי הרכב הלכודים. הובא
למנוחת-עולמים בבית-הקברות בסנהדריה. השאיר אישה, ד"ר ורה
דולזינסקי ובת, רינה.

על עכוב הגדילה והתהוות גדרים*

המעכבים את הגדילה בגוף. העובדות האלה מאפשרות לנו להעמיק את ידיעותינו לא רק על ההתרחשות האורגנית הכללית אלא גם על סטיותיה הפתולוגיות, זאת אומרת, על התהוותם של הגידולים.

התוצאות האקספרימנטליות הראשונות שגילו, כנראה, את קיומם של הגורמים המעכבים האמורים הושגו על-ידי אסכולתו של ספמן. את התצפית הפרדוקסלית, שחומר בטול כוח האינדוקציה רוכש לו את הכוח הזה בהשפעת גורמים מוזיקים מסוימים, הסבירו ספמן, פיישר ווימאירי אך ורק על-ידי ההנחה שבשטח ההתהוות האמבריונלית קיימת איזו שהיא פעולה נגדית. החוקרים האלה קבעו פרטים גם על טיב החומר המעכב הזה. למסקנות מקבילות הגיע מירפיי על יסוד חקירותיו בהתהוות הגידולים. הוא הצליח לבדוד ולרכז בתמיסה מימית מחומר של גידולים וגם מרקמות תקינות — חומר המעכב את גדילת הגידולים.

חקירותינו אנו המתעסקות בעיכובי גדילה בכלל הביאו ראיות נוספות באותו הכיוון. בבדיקות אקספרימנטליות משוות על כוח הגדילה של רקמות אמבריונליות ומבוגרות הצלחנו לגלות:

(1) שהרקמות המבוגרות אינן נופלות בכוח-הגדילה מהרקמות האמבריונליות;

(2) שכוח-הגדילה של הרקמות המבוגרות מרוסן כל זמן שמצויה בהן פעילותם של גורמים מסוימים.

כפי שהעלו נסיונותנו ממשיך הגורם המעכב הזה המצוי ברקמה המבוגרת לפעול זמן-מה גם אחרי האקספלאנטציה ומן ההכרח הוא שיוכרע in vitro טרם שיתחיל השגשוג. תורה-הכרעה זוהי, שאנו קוראים לו התור החבוי, נמשך לגבי הרקמה המבוגרת תמיד זמן קבוע — 36 שעות. התור הזה הוא קצר בהרבה בעוברים קשישים יותר והוא הולך ופוחת בהתאם לירידת הגיל וקיים אף בעוברים הצעירים ביותר שנבדקו על-ידינו (4 שעות בעובר בן 7 ימים). אורך התור החבוי משמש איפוא קנה-מידה מדויק לקביעת דרגת היציבות הנאותה בשיווי-משקל הגדילה של כל רקמה ורקמה.

על יסוד הממצאים האלה אפשר לנו כעת לבחון בנסיון אם נכונה היא ההנחה שהתהוות הגידולים מותנית באמת בביטול היחסים הנורמליים ובפריצת סידורי העיכוב המצויים בתנאים כתיקנם. אם יתאמת, שלא ההגברה הפתולוגית של הפעילות המיטוטית אלא ביטול ההשפעה

התהליכים המעצבים את הצורה המשמרים אותה מתגשמים בשטח המורפוגנזיס הכללית לפי שתי האפשרויות הללו: פעילות מוגברת של השגשוג ועיכוב הפעולה המיטוטית. אלה הם שני הגורמים היחידים שיכולים לכוון ולהסדיר את כל היצירה האורגנית. הם בלבד שומרים על שיווי-המשקל הרקמתי בתוך הגוף החי שצורתו כבר עוצבה. על דרכי-הפעולה של שני הגורמים המעצבים האלה — הגברת השגשוג ועיכובו — אין לנו לפי שעה שום ידיעות מסוימות. עד היום לא התברר עוד בשלמות אם יש צורך בהנחת גורם מיוחד המגביר את הפעילות המיטוטית. הלא יודעים אנו, שחלוקת-התאים היא פרשה טבעית במהלך החיים הרגילים של התא. לעומת זאת מורגש הצורך להניח את קיומם של גורמים שאינם קשורים באופן הכרחי עם התא עצמו לשם הבנת תהליך העיכוב של הפעילות המיטוטית. כמה עובדות מכריחות אותנו לחשוב שביצירה האורגנית משתתפת מערכת גורמים הדדיים המעכבים את מהלך ההתפתחות של הכוחות הטבעיים והאפשרויות המיטוטיות האצורים בכל התאים.

ההכרה שגדילת התאים בגוף החי המבוגר נמצאת תמיד בהשפעת גורמים מסדירים מיוחדים השומרים על שיווי-המשקל בתוך מערכת הגוף גררה אחריה שינויים בהשקפותינו על התהוותם של הגידולים. במשך השנים האחרונות התברר שהשגשוג המוגבר מהרגיל באזורי-רקמה מסוימים אינו יכול להיחשב כסיבה הגורמת להתהוותם של גידולים. לעומת זה אנו נאלצים להניח שתאים מסוימים נשמטים, בתנאים ידועים, מהשפעתם של הגורמים המסדירים את הגדילה. התאים של הגוף החי הגדל ושל הגוף המבוגר נמצאים, בנוגע לפעילותם המיטוטית, במצב של ריסון הדדי בלתי-פוסק המתגשם בדרך עיכובים מודרגים ומכוונים יפה בחלוקת התא. בפריצת גדר הריסון הזה מונח יסוד המאירות.

בה בשעה שיש לנו אילו ידיעות כלליות מעורפלות על הגורמים הסיבתיים המונחים ביסוד חלוקת התא, חסרה לנו כל השקפה ברורה על סידורי הגוף לעכב את חלוקת התאים. רק לפני זמן קצר נודעו לנו עובדות אחדות המרשות לגלות בנסיון האקספרימנטלי את קיומם של הגורמים

* מאמר זה נכתב (בשנת תרצ"א) יחד עם מר ר' ס' הופמן, ייבדל לחיים ארוכים.

בניגוד לרקמת העופרים והמבוגרים מתחילה רקמת הגידולים לשגשג אחרי האכספּלנטציה במהירות יוצאת מן הכלל. התור החבוי החסר למעשה מעיד באופן בולט שהגורמים המעכבים את חלוקת התאים חסרים בשטח הגידולים לגמרי או שהם בלתי-פעילים בהם. מטעם זה יכול כושר השגשוג האצור בכל רקמה ורקמה להתפתח באזור הגידולים בלי כל הפרעה שהיא.

סיכום

המחברים דנים בערכם של הגורמים המעכבים את תהליכי העיצוב והגדילה התקינים והפתולוגיים. הם מודיעים על נסיונותיהם המעידים שרקמת הגידולים אינה נתונה לשלטון פעילותם של הגורמים המעכבים את הגדילה. הסגולה הזאת מעניקה לה עמדה מיוחדת בהבדל מהרקמה הנורמלית המבוגרת והעופרית.

- ¹ Spemann H., Fischer F. and Wehmeier. — *Naturw.* 21, 505 (1933).
- ² Murphy J. — *Bull. Hopkins Hospital*, Baltimore, 56, I, (1935).
- ³ Hoffman R., Goldschmidt G. and Doljanski L. — *Growth* 1, 228 (1937).

המעכבת את הגדילה או חוסר רגישות התא לפעולת הגורם המעכב הם הם האחראים להתהוות הגידולים. או צריך היה לצפות שבגידולים לא יפעלו הגורמים המעכבים כלל או שיהיו מוחלשים במידה מרובה. צריך היה איפוא לחשוב, שבאכספּלנטציה של חלקי גידול יתחיל השגשוג ללא תור חבוי או אחרי תור חבוי מקוצר מאד.

הנסיונות שתוצאותיהם מובאות בטבלה הבאה מאשרות את הנחתנו באופן ברור.

אורך הזמן החבוי הממוצע		סוג הגידול	
90	רגעים	No. 1	1:2 Benzpyrene סרקומה של חולדה
95	"	No. 2	" " "
55	"	No. 3	" " "
60	"	No. 4	" " "
70	"	No. 5	" " "
70	"	No. 411	סרקומה של Rous
55	"	No. 327	" " "